

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

การปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบลจังหวัดร้อยเอ็ด

The Operation of Land Development Extension by Sub – district Soil Doctor Volunteers
in Roi Et Provinceนวลรัตน์ ยิ่งเจริญ (Nuanrat Yingcharoen)¹ เบนจมาศ อยู่ประเสริฐ (Benchamas Yooprasert)²สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม (Sineenuch Khrutmuang Sansern)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของหมอดินอาสา (2) ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสา (3) การปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสา (4) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสา (5) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสา ประชากรในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ หมอดินอาสาประจำตำบลในปี 2561 จำนวน 192 ราย กำหนดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 130 ราย โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ ผลการวิจัย พบว่า (1) หมอดินอาสาประจำตำบลส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 59.82 ปี เรียนจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.48 คน ประกอบอาชีพหลักทำนา รายได้เฉลี่ย 6,418.46 บาท/ไร่ รายจ่ายเฉลี่ย 3,796.15 บาท/ไร่ มีภาระหนี้สินเฉลี่ย 25,115.38 บาท ซึ่งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเป็นแหล่งเงินทุน (2) หมอดินอาสาประจำตำบลมีความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีความรู้ในเรื่องการประชุม อบรม สัมมนามากที่สุด และเรื่องการส่งเสริม การประสานงาน และประชาสัมพันธ์น้อยที่สุด (3) หมอดินอาสาประจำตำบลมีการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีการปฏิบัติในเรื่องการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีการพัฒนาที่ดินมากที่สุด และการปฏิบัติงานในเรื่องการเป็นแกนนำกลุ่มหมอดินน้อยที่สุด (4) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสา คือ ระยะเวลาการปฏิบัติงานเป็นหมอดินอาสา โดยมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 (5) ปัญหาที่พบ ได้แก่ การขาดอุปกรณ์ในการติดต่อสื่อสาร แบบฟอร์มรายงานมีจำนวนมากและขาดปัจจัยการผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร โดยมีข้อเสนอแนะให้จัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมในการจัดซื้อปัจจัยการผลิตทางการเกษตร ให้ความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมด้านการเกษตรให้แก่หมอดินอาสา และปรับแก้แบบฟอร์มรายงานให้กรอกง่ายขึ้น

คำสำคัญ การปฏิบัติงาน หมอดินอาสาประจำตำบล จังหวัดร้อยเอ็ด

¹ นักศึกษาหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช nuanrat2524@gmail.com

² รองศาสตราจารย์ ดร.แขนงส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
yoobench@hotmail.com

³ รองศาสตราจารย์ ดร.แขนงส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
sineenuch.san@stou.ac.th

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

Abstract

The objective of this research were to study (1) the economic and social status of the soil doctor volunteers, (2) knowledge about the operation to promote the land development of the soil doctor volunteers, (3) the practice to promote the development of the land of the soil doctor volunteers, (4) the factors related to the work to promote the land development of the soil doctor volunteers, and (5) problems and suggestions regarding the operation to promote the land development of the soil doctor volunteers. The population in this study was 192 sub – district soil doctor volunteers in 2018. There was a sample group of 130 people by using the simple random sampling. Data were collected using interview forms. The data were analyzed using statistics, maximum, minimum, frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis. The results of the research showed that (1) most of the sub – district soil doctor volunteers were male. They are 59.82 years old in average. They graduated with a high school education. Their household members are an average of 4.48 people. Their main occupation is farming. Their average income is 6,418.46 baht / rai. Their average expense is 3,796.15 baht / rai. Their average debt is 25,115.38 baht. The Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives is a source of funds. (2) The sub – district soil doctor volunteers have the knowledge about the operation to promote the land development of the soil doctor volunteers in the overall level at the highest level. They have the most knowledge about meetings, training, and seminars, and they have the least knowledge about promotion, coordination, and public relations. (3) The sub – district soil doctor volunteers works to promote the development of the land at the highest level in overall picture. They work in the area of knowledge transfer and land development technology the most, and they work the least about being a group leader of soil doctors. (4) The related factors in the operation to promote the land development of the soil doctor volunteers were the duration of the soil doctor volunteers with a significance level of 0.01. (5) The problem is the lack of communication equipment, many report forms and insufficient inputs to farmers' needs. The suggestion is to allocate additional budgets for the purchase of agricultural inputs, provide knowledge about agricultural innovations to soil doctor volunteers, and revise the report forms to fill out easier.

Keywords: Operation, Sub – district soil doctor volunteers, Roi Et province

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

บทนำ

กรมพัฒนาที่ดินเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาและดูแลทรัพยากรดินเพื่อการผลิตของประเทศ จึงมีบทบาทและภารกิจที่สำคัญยิ่งในการวางแผนและใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อเกษตรกรรม มีหน้าที่รับผิดชอบในการศึกษา สำรวจ จำแนก วิเคราะห์ และวิจัยดิน กำหนดนโยบายและวางแผนการใช้ที่ดินเพื่อการพัฒนาที่ดินให้สามารถใช้ประโยชน์ด้านการเกษตรกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน เห็นความสำคัญในการส่งเสริมการใช้สารอินทรีย์ เพื่อลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร และสนับสนุนการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ โดยมียุทธศาสตร์ในการสร้างนวัตกรรมใหม่ด้านการวิจัย พัฒนา และถ่ายทอดเทคโนโลยี ด้านการจัดการดิน น้ำ พืช เทคโนโลยีชีวภาพ และด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำ ยุทธศาสตร์การส่งเสริมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และขยายผลให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย (กรมพัฒนาที่ดิน 2556, น. 7) ตามระเบียบกรมพัฒนาที่ดินว่าด้วยการบริหารงานหมอดินอาสา พ.ศ.2553 ระบุไว้ว่า “หมอดินอาสา” จัดตั้งขึ้น เพื่อเป็นเครือข่ายปฏิบัติงานด้านการพัฒนาที่ดินในพื้นที่ซึ่งเป็นเกษตรกรผู้อาสาช่วยงานกรมพัฒนาที่ดินด้านการประสานงาน ระหว่างเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร และหน่วยงานอื่นๆ ในการปรับปรุงรักษาทรัพยากรดินของท้องถิ่นตนเอง รวมทั้งช่วยเผยแพร่ความรู้ผลิตภัณฑ์เทคโนโลยีชีวภาพ ส่งเสริมการปลูกแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ ส่งเสริมการใช้พืชปุ๋ยสดปรับปรุงบำรุงดิน การแก้ไขปัญหาสภาพดิน ฯลฯ (กรมพัฒนาที่ดิน 2553: 7) โดยหมอดินอาสาแบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ หมอดินอาสาประจำจังหวัด หมอดินอาสาประจำอำเภอ หมอดินอาสาประจำตำบล และหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

จังหวัดร้อยเอ็ดมีเนื้อที่ประมาณ 5,187,156 ไร่ มีพื้นที่เกษตรกรรมประมาณ 4,232,635 ไร่ พื้นที่ชุมชนและสิ่งก่อสร้างประมาณ 343,262 ไร่ พื้นที่ป่าไม้ประมาณ 280,473 ไร่ พื้นที่แหล่งน้ำประมาณ 165,604 ไร่ และพื้นที่เบ็ดเตล็ดประมาณ 165,182 ไร่ พื้นที่ประสบปัญหาในด้านสภาพดินเสื่อมโทรมขาดความอุดมสมบูรณ์ มีการใช้สารเคมีกำจัดวัชพืช ศัตรูพืช ปุ๋ยเคมีในการทำเกษตรกรรม ขาดการจัดการทรัพยากรดินในการอนุรักษ์ดินและน้ำ ทำให้เกิดดินปัญหา เช่น ดินเค็ม ดินตื้น ดินกรด ดินทราย ฯลฯ การแก้ไขปัญหาทรัพยากรดินจึงมีหมอดินอาสาเป็นแกนนำซึ่งหมอดินอาสาในจังหวัดแบ่งออกเป็น หมอดินอาสาประจำจังหวัด 1 ราย หมอดินอาสาประจำอำเภอ 20 ราย หมอดินอาสาประจำตำบล 192 ราย และหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน 2,896 ราย รวมเป็นจำนวนทั้งสิ้น 3,109 ราย หมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ดจึงเป็นกำลังสำคัญในการฟื้นฟูและพัฒนาทรัพยากรดิน การประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการและเกษตรกร สร้างการรับรู้แก่เกษตรกรในพื้นที่ให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรให้ลดน้อยลง และเป็นต้นแบบที่ดีในการปรับปรุงบำรุงดิน โดยการใช้ผลิตภัณฑ์ของกรมพัฒนาที่ดิน ใช้พืชปุ๋ยสดในการปรับปรุงบำรุงดิน การไถกลบตอซังพืชงดการเผาทำลายหน้าดิน เป็นต้น ซึ่งหมอดินอาสาเองจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสา ที่จะนำไปถ่ายทอดแก่เกษตรกรในพื้นที่ของตนเองให้สามารถแก้ไขปัญหาทรัพยากรดินได้อย่างถูกต้องเหมาะสมให้เกิดการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ในการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาต้องสามารถจำแนกและผลักดันให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อพัฒนาศักยภาพและเตรียมความพร้อมของหมอดินอาสา ให้มีความรู้ความสามารถเป็นเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) ในอนาคต ตามนโยบายการพัฒนาประเทศของรัฐบาลที่มีเป้าหมายการพัฒนาด้านการเกษตร แต่หมอดินอาสายังไม่มีความพร้อมในการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานไปสู่เกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) โดยเกิดจากหลายสาเหตุ ได้แก่ ขาดความรู้ความเข้าใจการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดิน ขาดความรู้ในการพัฒนาทรัพยากรดิน ขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย ทำให้ไม่สามารถตอบสนองต่อนโยบายของภาครัฐและการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินยังไม่เห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนและต่อเนื่อง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

จากสภาพปัญหาดังกล่าว การศึกษาการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาในจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อได้ข้อมูลทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด และปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 9 ด้าน คือ ด้านการส่งเสริม การประสานงาน และการประชาสัมพันธ์ ด้านการถ่ายทอดความรู้และพัฒนาเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน ด้านการดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้น ด้านการแนะนำวิธีการแก้ไขปัญหาดิน ด้านการเป็นแกนนำกลุ่มหมอดิน ด้านการปฏิบัติงานตามกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมาย ด้านการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้งานพัฒนาที่ดิน ด้านการรายงานผลการปฏิบัติงาน และด้านการประชุม อบรม สัมมนา รวมถึงปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และปรับปรุงวิธีการการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินงานต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของหมอดินอาสาประจำตำบล
2. เพื่อศึกษาความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบล
3. เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบล
4. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบล
5. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบล

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดิน มีอย่างน้อย 1 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) ประชากรที่ศึกษาคือหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ดที่ได้รับการแต่งตั้งในปี พ.ศ.2561 จำนวน 192 ราย กำหนดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 130 ราย ทำการสุ่มแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ (1)สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของหมอดินอาสาประจำตำบล (2)ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงานการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบล โดยวัดจากแบบเลือกตอบ 2 ตัวเลือก คือ ถูก - ผิด จำนวน 25 ข้อ ให้คะแนนโดยตอบถูกต้องตามเฉลยได้ 1 คะแนน ตอบไม่ถูกต้องหรือไม่ตอบได้ 0 คะแนน แล้วนำผลที่ได้ไปกำหนดเกณฑ์ในการแปลผลความหมาย จำนวนข้อที่ตอบถูกต้อง 1-5 ข้อ คือ มีความรู้ระดับน้อยที่สุด จำนวนข้อที่ตอบถูกต้อง 6-10 ข้อ คือ มีความรู้ระดับน้อย จำนวนข้อที่ตอบถูกต้อง 11-15 ข้อ คือ มีความรู้ระดับปานกลาง จำนวนข้อที่ตอบถูกต้อง 16-20 ข้อ คือ มีความรู้ระดับมาก จำนวนข้อที่ตอบถูกต้อง 21-25 ข้อ คือ มีความรู้ระดับมากที่สุด (3)การปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบล โดยวัดจากแบบเลือกตอบ 2 ตัวเลือก คือ ปฏิบัติ - ไม่ปฏิบัติ จำนวน 25 ข้อ ให้คะแนนโดยตอบปฏิบัติได้ 1 คะแนน ตอบไม่ปฏิบัติหรือไม่ตอบได้ 0 คะแนน แล้วนำ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

ผลที่ได้ไปกำหนดเกณฑ์ในการแปลผลความหมาย จำนวนข้อที่ปฏิบัติ 1-5 ข้อ คือ ปฏิบัติระดับน้อยที่สุด จำนวนข้อที่ปฏิบัติ 6-10 ข้อ คือ ปฏิบัติระดับน้อย จำนวนข้อที่ปฏิบัติ 11-15 ข้อ คือ ปฏิบัติระดับปานกลาง จำนวนข้อที่ปฏิบัติ 16-20 ข้อ คือ ปฏิบัติระดับมาก จำนวนข้อที่ปฏิบัติ 21-25 ข้อ คือ ปฏิบัติระดับมากที่สุด (4) ปัญหาและข้อเสนอแนะของหมอดินอาสาประจำตำบล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ค่าสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าร้อยละ (Percentage) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) คะแนนต่ำสุด (Minimum) คะแนนสูงสุด (Maximum) และ วิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple regression analysis)

ผลการวิจัย

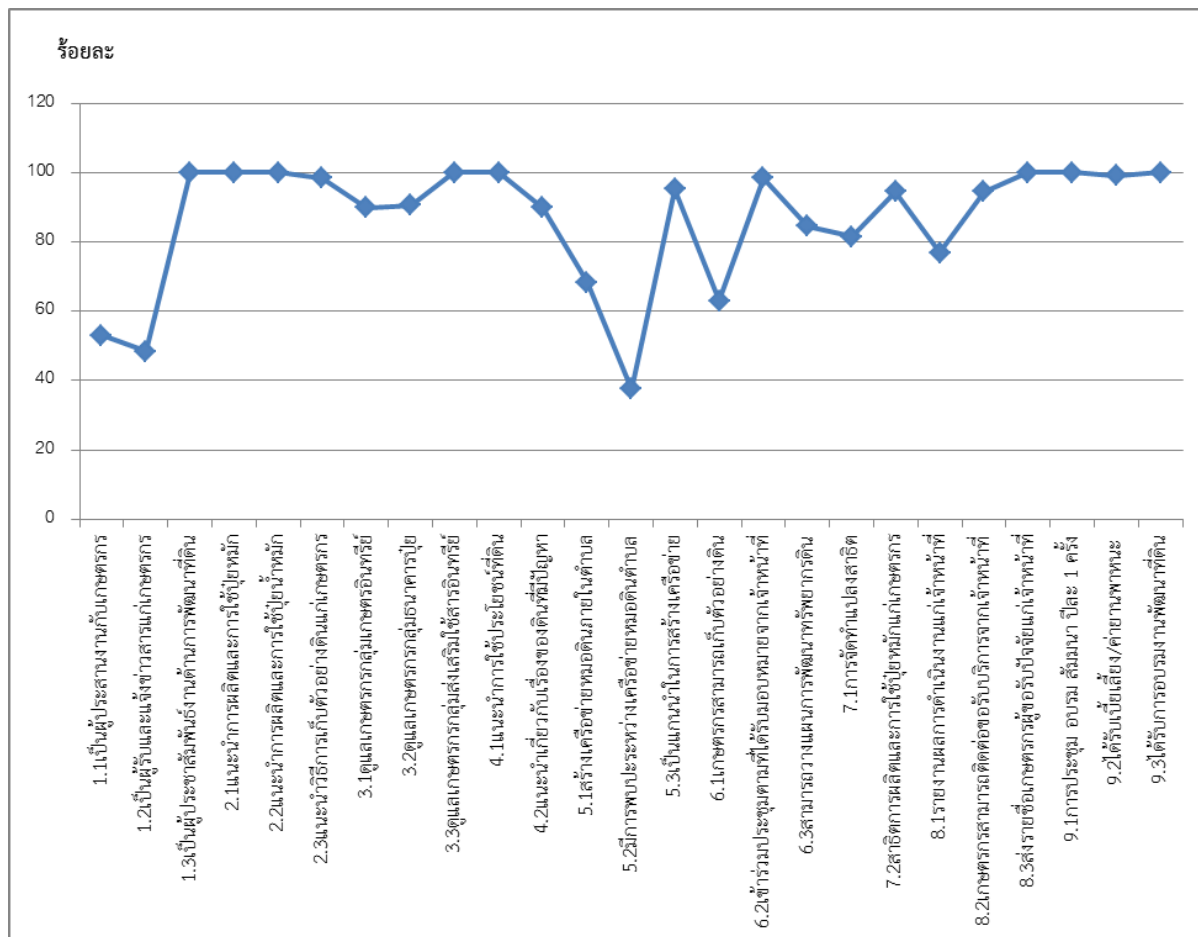
1. ข้อมูลพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจและสังคม หมอดินอาสาประจำตำบลส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 59.82 ปี เรียนจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.48 คน หมอดินอาสาประจำตำบลร้อยละ 14.60 เป็นผู้นำกลุ่มทางการเกษตร การเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กร/สถาบันต่างๆ ร้อยละ 83.08 เป็นสมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร มีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ย 17.97 ไร่ มีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.60 คน ประกอบอาชีพหลักทำนา และอาชีพรองรับจ้างทั่วไป รายได้จากอาชีพหลักในภาคการเกษตรเฉลี่ย 6,418.46 บาท/ไร่ รายจ่ายจากอาชีพหลักในภาคการเกษตรเฉลี่ย 3,796.15 บาท/ไร่ มีภาระหนี้สินเฉลี่ย 25,115.38 บาท ซึ่งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเป็นแหล่งเงินทุน

2. ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสา จากการสัมภาษณ์หมอดินอาสาพบว่า ร้อยละ 58.4 มีความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสามากที่สุด และร้อยละ 41.5 มีระดับความรู้มาก โดยหมอดินอาสาประจำตำบลทั้งหมด ร้อยละ 100.0 มีความรู้ด้านการประชุม อบรม สัมมนา ด้านการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีของกรมพัฒนาที่ดิน และการดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้นเท่ากัน คือร้อยละ 99.2 ของหมอดินอาสาประจำตำบล มีความรู้ในเรื่องการประชุม อบรม สัมมนา หมอดินอาสาประจำตำบลมีความรู้ในการแนะนำวิธีการเก็บตัวอย่างดินแก่เกษตรกร มีความรู้ด้านการประสานงานระหว่างกรมพัฒนาที่ดินและเกษตรกรทั้งในพื้นที่รับผิดชอบและพื้นที่ใกล้เคียง มีความรู้เป็นผู้รับและแจ้งข่าวสารแก่เกษตรกรในพื้นที่ที่รับผิดชอบและพื้นที่ใกล้เคียง และ มีความรู้ด้านการเป็นแกนนำกลุ่มหมอดินเรื่อง การพบปะระหว่างเครือข่ายหมอดินตำบลในจังหวัดมีเพียงปีละ 1 ครั้ง ร้อยละ 98.5 53.0 48.4 และ 37.6 ตามลำดับ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

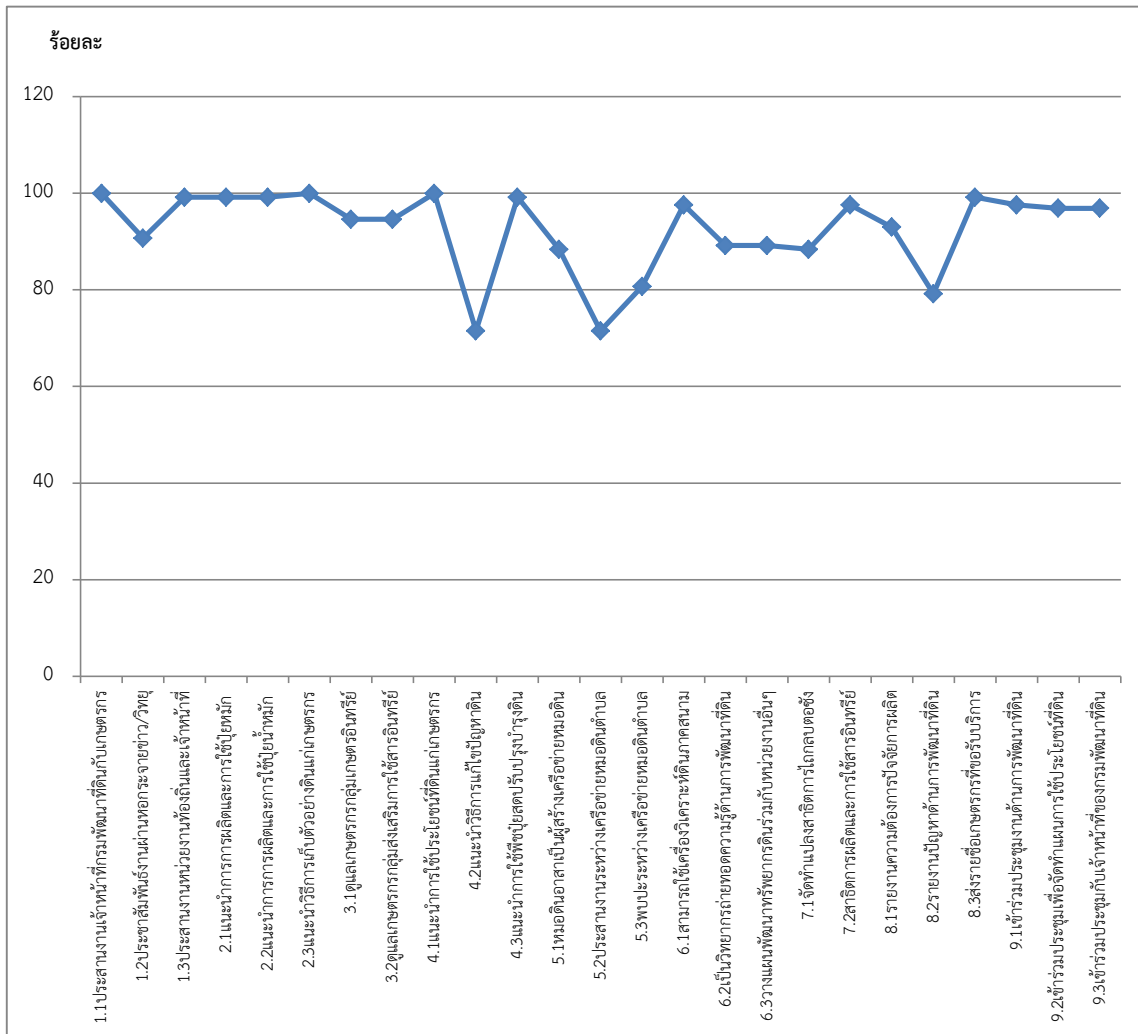
ภาพที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด

3. ระดับการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด จากประชากรหมอดินอาสาที่ได้รับการสัมภาษณ์ ร้อยละ 82.3 มีระดับการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบลมากที่สุด และร้อยละ 17.6 มีระดับการปฏิบัติมาก โดยหมอดินอาสาประจำตำบลทั้งหมด มีการประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินกับเกษตรกร การให้คำแนะนำการใช้ประโยชน์ที่ดินแก่เกษตรกร การแนะนำวิธีการเก็บตัวอย่างดินแก่เกษตรกร ดังนี้ ร้อยละ 99.2 มีการประสานงานระหว่างหน่วยงานท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน มีการแนะนำการผลิตและการใช้ปุ๋ยหมัก และแนะนำการผลิตและการใช้ปุ๋ยหมัก ให้คำแนะนำการใช้พืชปุ๋ยสดปรับปรุงบำรุง เป็นผู้สร้างเครือข่ายหมอดินภายในตำบล ส่งรายชื่อเกษตรกรที่มีความต้องการขอรับการสนับสนุนกิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดิน ส่วนร้อยละ 79.2 หมอดินอาสาสามารถวางแผนการพัฒนาทรัพยากรดินร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ รายงานปัญหาด้านการพัฒนาที่ดินที่เกิดขึ้นภายในตำบล ร้อยละ 80.77 มีการพบปะระหว่างเครือข่ายหมอดินตำบลในจังหวัด และร้อยละ 71.5 มีการประสานงานระหว่างเครือข่ายหมอดินตำบลในจังหวัดและให้คำแนะนำวิธีการแก้ไขปัญหาที่ดินที่มีการชะล้างพังทลายของผิวดิน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

ภาพที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด

4. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด ผลจากการวิเคราะห์ถดถอยพหุ พบว่า ได้ค่า $F = 9.026$ Sig. = 0.00 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจเชิงพหุ (Multiple Coefficient of Determination, R^2) ปรากฏว่า R^2 มีค่าเท่ากับ 0.374 หมายความว่า ตัวแปรอิสระทั้งหมดอธิบายการผันแปรของตัวแปรตาม คือ ระดับการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ดได้ร้อยละ 37.4 ในบรรดาตัวแปรอิสระทั้งหมด 8 ตัวแปร มีตัวแปรอิสระ 1 ตัวแปรที่มีผลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ 0.01 คือ ระยะเวลาการปฏิบัติงานเป็นหมอดินอาสาประจำตำบล พิสูจน์สมมติฐานได้ว่า มีปัจจัยอย่างน้อย 1 ปัจจัยที่

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ (ดังตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุของปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (b)	t	Sig.
ค่าคงที่	30.410	7.948	0.000
1. อายุ (ปี) (X_1)	-0.023	-0.942	0.348
2. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน) (X_2)	0.214	1.299	0.197
3. ระยะเวลาการปฏิบัติงานเป็นหมอดินอาสาประจำตำบล(ปี) (X_3)	0.159	4.533**	0.000
4. พื้นที่การเกษตรทั้งหมด (ไร่) (X_4)	0.056	2.334	0.021
5. รายได้จากอาชีพหลักในภาคการเกษตร (บาท/ไร่) (X_5)	0.000	-0.466	0.642
6. รายจ่ายจากอาชีพหลักในภาคการเกษตร (บาท/ไร่) (X_6)	0.000	-0.795	0.428
7. จำนวนแรงงานจ้างในภาคการเกษตร(คน) (X_7)	-0.281	-3.404**	0.001
8. ระดับความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบล (X_8)	-0.324	-3.596**	0.000
$R^2 = 0.374$, $SEE = 2.179$, $F = 9.026$, $Sig. \text{ of } F = 0.000$, $** P < .01$			

** หมายถึง มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

5. ปัญหา หมอดินอาสาประจำตำบลมีปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินในภาพรวมอยู่ที่ระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.11 โดยแบ่งเป็น 9 ประเด็น ดังนี้

1) ด้านการส่งเสริม การประสานงาน และประชาสัมพันธ์ หมอดินอาสาประจำตำบล มีประเด็นปัญหาระดับน้อยซึ่งมีปัญหาระดับปานกลาง 1 ประเด็น คือ ขาดอุปกรณ์ในการติดต่อสื่อสาร ระดับน้อย 2 ประเด็น คือ ขาดแผ่นพับ โปสเตอร์ และเอกสารความรู้ด้านการพัฒนาที่ดินมีไม่เพียงพอ และขาดการสนับสนุนข้อมูลด้านวิชาการ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

2) ด้านการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีของกรมพัฒนาที่ดิน หมอдинอาสาประจำตำบล มีประเด็นปัญหาระดับน้อย ซึ่งทั้งหมดมีปัญหาในระดับน้อย โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ขาดอุปกรณ์ในการสาธิตการผลิตและการใช้สารอินทรีย์ชีวภาพของกรมพัฒนาที่ดิน และขาดความรู้ในการเป็นวิทยากรด้านการพัฒนาที่ดิน แก้ไขปัญหาดินแต่ละชนิด

3) ด้านการดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้น หมอдинอาสาประจำตำบลมีประเด็นปัญหาระดับปานกลาง ซึ่งทั้งหมดมีปัญหาในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรไม่เข้มแข็ง ขาดการบริหารจัดการกลุ่มที่เหมาะสม และกลุ่มเกษตรกรขาดเงินทุนและปัจจัยการผลิตในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

4) ด้านการให้คำแนะนำการแก้ไขปัญหาดิน หมอдинอาสาประจำตำบลมีประเด็นปัญหาระดับน้อย ซึ่งมีปัญหาระดับน้อย 2 ประเด็น คือ แก้ไขปัญหาดินในพื้นที่ตำบลของตนเอง และการให้คำแนะนำด้านการพัฒนาที่ดินแก่เกษตรกรระดับน้อยที่สุด 1 ประเด็น คือ การขาดเอกสารเผยแพร่ด้านการแก้ไขปัญหาดิน

5) ด้านการเป็นแกนนำกลุ่มหมอдин หมอдинอาสาประจำตำบลมีประเด็นปัญหาระดับน้อยที่สุด ซึ่งทั้งหมดมีปัญหาในระดับน้อยที่สุด โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ การประสานงานระหว่างเครือข่ายหมอдинในจังหวัด การพบปะเพื่อปรึกษาหารือระหว่างเครือข่ายหมอдинภายในจังหวัด และปัญหาการรวมกลุ่มเครือข่ายหมอдинภายในตำบล

6) ด้านการปฏิบัติงานตามกิจกรรมการพัฒนาที่ดินที่ได้รับมอบหมาย หมอдинอาสาประจำตำบลมีประเด็นปัญหาระดับน้อย ซึ่งมีปัญหาระดับน้อย 2 ประเด็น คือ การแจกจ่ายปัจจัยการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด ปูนโดโลไมท์ กากน้ำตาล เป็นต้น และการวางแผนการใช้ที่ดินเพื่อการพัฒนาทรัพยากรดินร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ระดับน้อยที่สุด 1 ประเด็น คือ การสาธิตการเก็บตัวอย่างดินเพื่อนำมาวิเคราะห์ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

7) ด้านการจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีงานพัฒนาที่ดิน หมอдинอาสาประจำตำบลมีประเด็นปัญหาระดับน้อยที่สุด ซึ่งมีปัญหาระดับน้อย 1 ประเด็น คือ ขาดปัจจัยการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด ปูนโดโลไมท์ กากน้ำตาล เป็นต้น ระดับน้อยที่สุด 2 ประเด็น คือ การสาธิตและการใช้สารอินทรีย์ลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร และจัดทำแปลงสาธิตการไถกลบตอซึ่งพร้อมหว่านเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน

8) ด้านการรายงานผลการปฏิบัติงาน หมอдинอาสาประจำตำบลมีประเด็นปัญหาระดับน้อย ซึ่งมีปัญหาระดับปานกลาง 1 ประเด็น คือ แบบฟอร์มจำนวนมาก ปัญหาระดับน้อย 2 ประเด็น คือ การกรอกแบบฟอร์มที่มีรายละเอียดมากเกินไป และไม่มีเวลาในการจัดทำรายงาน

9) ด้านการประชุม อบรม สัมมนา หมอдинอาสาประจำตำบลมีประเด็นปัญหาระดับน้อยที่สุด ซึ่งมีปัญหาระดับน้อย 1 ประเด็น คือ สถานที่พัฒนาที่ดินจัดประชุมบ่อยครั้งต่อปี มีปัญหาระดับน้อยที่สุด 2 ประเด็น คือ การเดินทางไม่สะดวก อยู่ในระดับน้อยที่สุด และค่าเบี้ยเลี้ยง/ค่ายานพาหนะ การประชุม อบรม สัมมนา ไม่คุ้มค่ากับค่าแรงงานรายวันที่ได้รับ

6. ข้อเสนอแนะ หมอдинอาสาประจำตำบลมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดิน ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังนี้

1) ควรมีการสนับสนุนเอกสารแผ่นพับ โปสเตอร์ และเอกสารความรู้ด้านการพัฒนาที่ดินไว้ภายในชุมชน และเจ้าหน้าที่ควรเข้ามาพบปะหมอдинอาสาให้มากขึ้น

2) เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินต้องจัดฝึกอบรมการเป็นวิทยากรแก่หมอдинอาสา ควรมีการอบรม และศึกษาดูงานจากเกษตรกรต้นแบบงานด้านการพัฒนาที่ดิน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

- 3) ควรมีการศึกษาดูงานกลุ่มที่ประสบผลสำเร็จ เจ้าหน้าที่ควรส่งเสริมด้านการจัดการบริหารงานของกลุ่ม และติดตามการดำเนินงานของกลุ่มให้สม่ำเสมอ และเจ้าหน้าที่ต้องให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารการจัดตั้งกลุ่มเพิ่มเติม ตามลำดับ
- 4) ควรสนับสนุนข้อมูลด้านการพัฒนาที่ดินและการแก้ไขปัญหาที่ดินในแต่ละชนิด และควรจัดพิมพ์เอกสารเผยแพร่การแก้ไขปัญหาที่ดินเพื่อแจกจ่ายแก่เกษตรกร
- 5) ควรมีการนัดพบปะเครือข่ายหมอดินให้บ่อยขึ้น และควรมีการนัดประชุมระหว่างเครือข่ายตำบล
- 6) ควรแจกปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ยโดโลไมท์ กากน้ำตาล เมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด ให้ทันต่อฤดูกาลเพาะปลูก และเจ้าหน้าที่ควรสนับสนุนให้หมอดินมีส่วนร่วมในการประชุมร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ
- 7) ควรสนับสนุนปัจจัยการผลิตจากหน่วยงานให้เพียงพอต่อความต้องการ เช่น ปุ๋ยโดโลไมท์ เมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด กากน้ำตาล ถังน้ำหมัก เป็นต้น เจ้าหน้าที่ที่กรมพัฒนาที่ดินควรจัดทำแปลงสาธิตเพิ่มเติมเพื่อเป็นตัวอย่างให้เกษตรกรในตำบล
- 8) ควรปรับปรุงแบบฟอร์มให้มีรายละเอียดน้อยลง และควรจัดทำแบบฟอร์มรายงานให้มีจำนวนน้อยลง
- 9) ควรมีการจัดประชุมระหว่างเจ้าหน้าที่และเครือข่ายหมอดินให้หลายๆ ครั้งต่อปี และควรเพิ่มค่ายานพาหนะ/เบี้ยเลี้ยง เพื่อความสะดวกในการเดินทาง

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด สามารถอภิปรายประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานทางสังคมของหมอดินอาสา จากการศึกษา พบว่า หมอดินอาสาประจำตำบล ร้อยละ 98.5 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 59.8 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ มณฑิรา พลกุลกลามาต (2555) วิจัยเรื่องปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า หมอดินอาสาส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 52.15 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเพศชายมีความสะดวกในการปฏิบัติงานมากกว่าเพศหญิง และบุคคลที่มีอายุมากกว่า 50 ปี เป็นผู้ที่ส่งเสริมประสบการณ์ในการปฏิบัติงานด้านการเกษตรมาก มีความเป็นผู้รู้ และสามารถปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินได้อย่างเต็มที่ เพราะระยะเวลาในการปฏิบัติงานเป็นหมอดินอาสาเป็นปัจจัยสำคัญในการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดิน

2. ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจหมอดินอาสาประจำตำบล จากการศึกษาพบว่า มีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด เฉลี่ย 17.97 ไร่ โดยเป็นพื้นที่ของตนเองเฉลี่ย 17.46 ไร่ และพื้นที่เช่าเฉลี่ย 7.70 ไร่ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ดาริ ขาวพะเยาว์ (2554, น.50) ศึกษาเรื่องมีส่วนร่วมของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในการดำเนินงานพัฒนาที่ดิน จังหวัดพะเยา พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมีพื้นที่ทำการเกษตรของตนเองเฉลี่ย 16.90 ไร่ และมีพื้นที่เช่าเพื่อทำการเกษตรเฉลี่ย 12.15 ไร่ หมอดินอาสาที่มีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นของตนเองมากกว่าเช่าพื้นที่ อาจเป็นเพราะหมอดินอาสาที่มีที่ดินจำนวนมากอยู่แล้วจึงไม่จำเป็นต้องเช่าที่ดิน ในส่วนที่เช่าที่ดินก็เพื่อต้องการที่นาเป็นแปลงขนาดใหญ่เพื่อสะดวกในการบริหารจัดการ เนื่องจากหมอดินอาสาอาชีพหลักทำนาปลูกข้าวหอมมะลิซึ่งจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นแหล่งผลิตข้าวหอมมะลิที่มีคุณภาพ

3. ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสา จากการศึกษาพบว่า หมอดินอาสา ร้อยละ 58.4 มีระดับความรู้มากที่สุด และร้อยละ 41.5 มีระดับความรู้มาก สอดคล้องกับผลการศึกษาของ วิถีชัยนัน เปรม

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

กิจ (2552, น. 91) กล่าวว่า หมอдинอาสาทั้งหมด รู้หน้าที่ในการแจ้งข่าวประชาสัมพันธ์ รู้หน้าที่ในการให้คำแนะนำ เผยแพร่ความรู้ รู้หน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ ทั้งในเรื่องการให้ความร่วมมือทำกิจกรรม และเรื่องการจัดตั้งเป็นจุดเรียนรู้หรือศูนย์ฯ รู้สิทธิประโยชน์และสิ่งตอบแทนที่หมอдинจะได้รับ แต่ยังพบว่าหมอдинอาสาขาดความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดิน ในประเด็นการเป็นผู้ประสานงานระหว่างกรมพัฒนาที่ดินและเกษตรกรในพื้นที่ที่รับผิดชอบ การเป็นผู้รับและแจ้งข่าวสารแก่เกษตรกร เฉพาะในพื้นที่ที่รับผิดชอบ มีการพบปะระหว่างเครือข่ายหมอдинอาสาในจังหวัดมีเพียงปีละ 1 ครั้ง การขอสนับสนุนปัจจัยการผลิตจากกรมพัฒนาที่ดินจากเกษตรกรต้องผ่านหมอдинอาสาเท่านั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหมอдинอาสายังไม่เข้าใจในการปฏิบัติงานด้านการส่งเสริม การประสานงาน และประชาสัมพันธ์ เนื่องจากหมอдинอาสาหลายรายไม่ได้เป็นผู้นำชุมชน จากการศึกษาพบว่า หมอдинอาสาร้อยละ 68.5 ไม่เป็นผู้นำในชุมชน จึงมีหมอдинอาสาเข้าใจผิดว่าการขอรับบริการปัจจัยการผลิตจากกรมพัฒนาที่ดินจะต้องผ่านหมอдинอาสาเท่านั้น ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานด้านการพัฒนาที่ดินได้อย่างเต็มที่ จึงควรมีการพิจารณาและทำความเข้าใจกับหมอдинอาสาให้ชัดเจนว่าการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินไม่ควรจำกัดพื้นที่ในการส่งเสริมให้คำแนะนำ แก้ไขปัญหาการพัฒนาที่ดินในทุกพื้นที่ และควรมีการจัดประชุมเครือข่ายหมอдинอาสาในจังหวัดให้มากกว่า 1 ครั้งต่อปี และควรประชาสัมพันธ์การขอรับบริการสนับสนุนปัจจัยการผลิตให้เกษตรกรมาขอรับบริการได้ที่สถานีพัฒนาที่ดินประจำจังหวัดทุกจังหวัด

4. การปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอдинอาสาประจำตำบล จากการศึกษาพบว่า หมอдинอาสาร้อยละ 82.3 มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด และร้อยละ 17.6 มีการปฏิบัติในระดับมาก โดยเฉพาะงานที่ปฏิบัติอยู่เป็นประจำ ได้แก่ ด้านการส่งเสริม การประสานงานและประชาสัมพันธ์ มีการประสานงานระหว่างหน่วยงานท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน และมีประชาสัมพันธ์งานของกรมพัฒนาที่ดินผ่านหอกระจายข่าว/วิทยุ ด้านการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีของกรมพัฒนาที่ดิน มีการแนะนำวิธีการเก็บตัวอย่างดินแก่เกษตรกร แนะนำการผลิตและการใช้ปุ๋ยน้ำหมักและปุ๋ยหมัก สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อรพรรณ จินะใจหาญ (2554, น. 84) ที่พบว่า หมอдинอาสาประจำตำบลเป็นตัวแทนของกรมพัฒนาที่ดินในการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาที่ดินในพื้นที่เป็นตัวแทนในการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ และการศึกษาของ ชยุต ราชรัตน์ (2552, น. 112) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับปานกลางในการบริการสนับสนุนปัจจัยการผลิตทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์ของกรมพัฒนาที่ดินอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง ด้านการรายงานปัญหาด้านการพัฒนาที่ดินอาจเป็นเพราะแบบฟอร์มรายงานมีมากเกินไปทำให้เกิดความสับสน จึงควรพิจารณาให้มีการจัดฝึกอบรมเพื่อเพิ่มความรู้แก่หมอдинอาสาและให้เครือข่ายได้พบปะเพื่อประสานงานระหว่างหมอдинอาสาภายในจังหวัดร้อยละ ส่วนแบบฟอร์มรายงานควรปรับปรุงให้มีเนื้อหาที่เข้าใจง่ายต่อการปฏิบัติงานและควรมีการรายงานผลการปฏิบัติงานผ่านโซเชียลมีเดียซึ่งสะดวกและรวดเร็วกว่าเอกสารแบบฟอร์ม

5. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอдинอาสาประจำตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอдинอาสาประจำตำบล คือ ระยะเวลาการปฏิบัติงานเป็นหมอдинอาสาประจำตำบล ที่มีผลอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับผลการศึกษาของ จันทรจิรา มณีเย็น (2560, น. 96) พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติหน้าที่ของหมอдинอาสาในจังหวัดเชียงใหม่ คือ ประสบการณ์ในการเป็นหมอдинอาสา และณารณณ์ กล่าวแสง (2556, น.80) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน การเป็นอาสาสมัครเกษตรประเภท หมอдинอาสา และอาสาสมัครปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

กลุ่มระยะเวลาการเป็นอาสาสมัครเกษตรที่ต่างกัน มีผลต่อการปฏิบัติงานในการถ่ายทอดความรู้และแก้ปัญหาของเกษตรกรภายในหมู่บ้าน

6. ปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบล จากการศึกษาพบว่าหมอดินอาสามีปัญหาอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาประเด็นย่อย พบว่า มีปัญหาขาดอุปกรณ์ในการติดต่อสื่อสาร ประเด็นปัญหามีแบบฟอร์มรายงานมีจำนวนมาก ปัญหาขาดปัจจัยการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด ปูนโดโลไมท์ กากน้ำตาล เป็นต้น เนื่องจากปัจจัยการผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะงบประมาณในการจัดซื้อปัจจัยการผลิตไม่เพียงพอ หมอดินอาสาและเกษตรกรมีความต้องการปัจจัยการผลิตจำนวนมาก หมอดินอาสาประจำตำบลจึงมีข้อเสนอให้กรมพัฒนาที่ดินสนับสนุนปัจจัยการผลิต วัสดุทางการเกษตร และความรู้ด้านนวัตกรรมใหม่ๆ ด้านการเกษตรให้แก่หมอดินอาสาและเกษตรกรมากขึ้นกว่าเดิม สอดคล้องกับผลการศึกษาของ จิตติชัยนันท์ เปรมกิจ (2552, น. 99) กล่าวว่า ปัญหาการสนับสนุนวัสดุการเกษตร เช่น ปุ๋ยพืชสดไม่เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกรหรือผู้สนใจในช่วงฤดูปลูก และผลการศึกษาของ จันทร์จิรา มณีเย็น (2560, น. 96) พบว่า หมอดินอาสาแนะนำให้หน่วยงานกรมพัฒนาที่ดินและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนงบประมาณ การจัดทำศูนย์เรียนรู้ วัสดุการเกษตรหรือเครื่องมือที่ใช้การเกษตรและกิจกรรมความรู้นวัตกรรมการเกษตรใหม่ๆ ให้แก่หมอดินและเกษตรกรมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อพิจารณา 2 ประเด็นดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าโดยภาพรวมหมอดินอาสาประจำตำบลมีระดับความรู้มากที่สุด แสดงให้เห็นว่าหมอดินอาสาประจำตำบลมีความรู้และความสามารถในการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาที่ดิน แต่พบว่า มีความรู้ใน 2 ประเด็น ที่จะต้องสร้างการรับรู้เพิ่มเติม คือ ด้านการส่งเสริม การประสานงาน และประชาสัมพันธ์ และด้านการเป็นแกนนำกลุ่ม จึงควรเพิ่มการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างหมอดินอาสาและเจ้าหน้าที่ให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้การปฏิบัติงานประสบผลสำเร็จต่อไป

1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า โดยภาพรวมหมอดินอาสาประจำตำบลมีระดับความรู้มากที่สุด แต่ควรมีการปฏิบัติเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ ด้านรายงานผลการปฏิบัติงานเป็นส่วนสำคัญทำให้การประสานงานด้านการส่งเสริมรวดเร็วและทันเหตุการณ์ จึงควรมีการรายงานผลการปฏิบัติงานทั้งทางโทรศัพท์และโซเชียลมีเดีย (Social Media)

1.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ระยะเวลาการปฏิบัติงานของหมอดินอาสา มีผลต่อการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบล แต่ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่น่าจะส่งผลต่อการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสา จึงควรมีการศึกษาเรื่องปัจจัยการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของหมอดินอาสา ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาหรือปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของหมอดินอาสาเพิ่มเติม

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

1.4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานส่งเสริมการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาในจังหวัดร้อยเอ็ดพบว่า โดยภาพรวมหมอดินอาสาประจำตำบลมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย แต่ยังมีปัญหาขาดแคลนเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด จึงควรส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มเกษตรกรภายในตำบลโดยมีหมอดินอาสาเป็นแกนนำกลุ่มในการจัดตั้งธนาคารเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารเครือข่ายหมอดินอาสา ทั้งในด้านของเจ้าหน้าที่และหน่วยงานอื่นๆ เพื่อจะได้ทราบถึงปัญหาในการปฏิบัติงานและนำมาพัฒนาวางแผนการปฏิบัติงานต่อไป

2.2 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของหมอดินอาสาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของหมอดินอาสา

2.3 ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของหมอดินอาสาเพื่อหาแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของหมอดินอาสาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2553). *ระเบียบหมอดินอาสา พ.ศ. 2553*.

กองวิจัยและพัฒนาการจัดการที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน. กรุงเทพฯ

กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2556). *แผนแม่บทงานวิจัยกรมพัฒนาที่ดิน*

พ.ศ.2555-2559. คณะกรรมการวิชาการกรมพัฒนาที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน. กรุงเทพฯ

จันทร์จิรา มณเฑียร. (2560). *ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้และการปฏิบัติหน้าที่ของหมอดินอาสาในจังหวัดเชียงใหม่*.

(วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.

ชยุต ราชตัน. (2552). *ความคาดหวังและความพึงพอใจของเกษตรกรที่ได้รับการบริการจากหมอดินอาสา*.

(วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.

ฐิติชญาณ์ เปรมกิจ. (2552). *บทบาทหมอดินอาสาในการส่งเสริมการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงดินในจังหวัดกาญจนบุรี*

(วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

ณราภรณ์ กล้าแสง. (2555). *ปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านในจังหวัดสุพรรณบุรี*.

(วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

ดำริ ชาวพะเยาว์. (2554). *การมีส่วนร่วมของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในการดำเนินงานพัฒนาที่ดิน จังหวัดพะเยา*.

(วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

มณฑิรา พฤกษ์กลามาต. (2555). *ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาในจังหวัด*

สมุทรสาคร. สืบค้นเมื่อ 8 พฤษภาคม 2562, จาก https://www.stou.ac.th/thai/grad_stdy/Masters

อรรวรรณ จินะใจหาญ. (2554). *การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดเชียงราย*.

(วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.